

Dr. habil. Günther ROHDE
professzor
Humboldt Egyetem Jogtudományi Szekció
/Német Demokratikus Köztársaság, Berlin/

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS SZAKOSÍTÁSA ÉS A SZÖVETKEZETI FÖLDHASZNÁLATI JOG MEGVALÓSÍTÁSA

1. A bevitt illetve átadott földek szövetkezeti hasznosítása a szövetkezetek gazdasági bázisának lényeges részét képezik. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek szövetkezeti szocialista vagyona és a szövetkezet által használt népi vagyon együttesen alkotja a gazdasági alapot. Ezek a gazdasági viszonyok a jövő számára is biztosítják a fejlődési lehetőségeket a mezőgazdaság szocialista átalakításához. De az iparszerű termelésre történő tervszerű átmenethez, továbbá a mezőgazdasági termelés tervszerű szocialista intenzivizálásának és az ezzel kapcsolatos koncentrációnak és specializálódásnak is nélkülözhetetlen tényezői ezek a gazdasági feltételek. Mindezek csakugy mint azelőtt hatalmas fejlődési potenciált és széles teret biztosítanak a szövetkezeti parasztok osztályának az iparszerű termelésbe történő átmenetéhez.

2. A mezőgazdasági termelés szakosítása az NDK-ban alapvető változásokkal járt a növénytermesztő és állattenyésztő mezőgazdasági szövetkezetek földhasználatában. Ez a szövetkezetek beállitottságát és felelősségét is megváltoztatta a gazdaságos földhasználattal kapcsolatban.

A növénytermesztő mezőgazdasági szövetkezet a földet elsőrendű termelőeszközként hasznosítja. Felelősségét ebben az esetben a helyi érték határozza meg, amely a föld gazdaságos hasznosítását a természeti erőforrások egyik

legfontosabbjának tekinti. Az összes erőt és eszközt elsősorban a növénytermelés intenzívebbé tételére koncentrálják. A mezőgazdasági termelés gyors növelése érdekében, a föld effektív hasznosítása képezi az első számú feladatot. A mezőgazdasági termelés szakosításától elválaszthatatlan volt annak koncentrációja is.

Tetemesen megnövekedett a földhasznosítás társadalmasításának foka is. Jelenleg a növénytermesztő mezőgazdaságok szektorában már csupán 936 szövetkezet működik; 62 állami gazdaság, 161 kooperatív részleg a növénytermesztés köréből /ezek rövidesen felveszik a növénytermesztő MTSZ-ek státusát/, végül 217 gyümölcsstermelő szövetkezet. A növénytermesztő szövetkezetek általában 5000 hektáron gazdálkodnak.

Az állattenyésztő mezőgazdasági szövetkezetek földjüket elsősorban termelőegységeik és létesítményeik céljaira hasznosítják. Ezenkívül adott esetben mód van a mezőgazdasági avagy kertészeti hasznosításra a szövetkezet keretében. Ez elsősorban a legelők és rétek, továbbá az önellátást szolgáló megművelt földekre vonatkozik. Az NDK-ban jelenleg 2887 állattenyésztő szövetkezet, 33 állami gazdaság, 318 közös szövetkezeti ill. közös üzemi szervezet és 32 állami kombinát működik.

3. Ez a mélyreható változás, szakosítás nem csupán a földhasznosítás és értékesítés területén járt változásokkal.

A szövetkezeti parasztság munka- és életkörülményeiben is döntő módon megváltozott sokmindenféle. Így például oly szövetkezeti parasztoknak, akik gazdaságukat annak idején bevitték a mezőgazdasági szövetkezetbe, és jelenleg az állattenyésztés területén dolgoznak, ma már nincsen vagy alig van kapcsolatuk a föld hasznosítással. Ezáltal szá-

mos új probléma merült fel a szövetkezeti használati jog kialakítása és megvalósításával kapcsolatban, de ama jogok megvalósításával kapcsolatban is, amelyek a földtulajdonból adódnak. Ilyen problémák az alábbiak:

- van-e minden szövetkezetnek mindenre kiterjedő szövetkezeti használati joga? Eltérőnek kell-e lennie e jognak a szakosított gazdálkodási tevékenység következtében ?

- Miként szabályozzák a növénytermelő és állattenyésztő mezőgazdasági szövetkezetek között a földhasználat tekintetében? Milyen szerepe van az együttműködésnek a szövetkezetek között a földhasználati feltételek kialakításában ?

- Milyen követelményeket támaszt a mezőgazdaság és a környezetvédelem a földhasználattal szemben ?

- Hogyan fejlesztendők a személyes földhasználat formái ? Hogyan érvényesülnek a földtulajdonból származó jogok? A jelenlegi szabályozás ebből a szempontból az alábbi alapvető előírásokat vagy tájékoztatásokat tartalmazza.

4. A szocialista állam részletesen és pontosan meghatározza a mezőgazdasági szövetkezetek felelősségét a földhasználattal kapcsolatban. Megindokolja a szövetkezetek jogi kötelezettségét, hogy a földet, mint legdrágább természeti kincset termelőeszközként használják hatékonyan a mezőgazdaságban, továbbá a beruházások színhelyeként. Az ebből eredő jogi kötelezettségeket a mezőgazdasági szövetkezetek mintaalapszabályai széleskörűen és differenciáltan tartalmazzák a szövetkezetek növénytermesztő vagy állattenyésztő tevékenységi köre szerint. Ezáltal az állam közvetlen befolyást fejt ki a racionális földhasznosítás és annak megvalósítását célzó követelmények meghatározására.

5. Kiindulva ebből a felelősségből mind a növénytermesztő, mind az állattenyésztő szövetkezeteknek széleskörű földhasználati jogot biztosítanak a használt területükön. Ez a szövetkezeti földvagyon gazdaságos használatának igen fontos jogi eszköze. Ez feljogosítja, de kötelezi is a mezőgazdasági termelőszövetkezetet, hogy földterületét függetlenül a velük kapcsolatos tulajdonjogoktól, a legújabb tudományos ismeretek szerint és az iparszerű növény- vagy állattermelő módszereknek megfelelően hasznosítsa. A jogi kialakítása alapján véve egységes. Az egyes jogok jelentősége és ezek megvalósítása azonban a növény- ill. állattermelés követelményeinek megfelelően különböző.

6. A mezőgazdasági termelés profilizálásával a mezőgazdasági szövetkezetek közötti együttműködés még nagyobb jelentőségre tesz szert. Ez vonatkozik a növénytermelő és állattenyésztő szövetkezetek közötti területi viszonyaira is. A növénytermelő és állattenyésztő szövetkezetek együttműködési tanácsában különösen fontos a partnerek egyetértése, ha jövőbeni beruházások helyének meghatározásáról van szó. A növénytermelő szövetkezet által az állattenyésztő szövetkezetnek rendelkezésére bocsátott építési terület is kihat a mezőgazdasági termelésre. Ezeket a hatásokat közös igyekezettel kell áthidalni vagy amennyire ez csak lehetséges, csökkenteni. A kooperáció ehhez is nyújt kedvező lehetőségeket. Hogy milyen intézkedések segítségével lehet a művelési struktúrát megváltoztatni, az állattenyésztő telepek melléktermékeit jobban hasznosítani, az aratási veszteségeket csökkenteni, megművelendő földek átadás-átvételét, végül a közös beruházásokat lebonyolítani, stb. csakis jó együttműködés által valósítható meg. o

7. A mezőgazdasági szövetkezetek földviszonyainak

fejlesztése szempontjából a szerződéses kapcsolatok jellemzők. A növénytermelő szövetkezetek által megművelt föld más üzemágak számára csupán funkcionális területet jelent. Ebből adódik a szövetkezetek ama felelőssége, hogy más üzemeknek beruházásaik céljaira földterületeket bocsásson rendelkezésre. A növénytermelő szövetkezeteknek az állattenyésztő üzemek számára termelő létesítmények és telepek, kulturális és szociális létesítmények, valamint lakásépítés céljaira földterületeket kell rendelkezésre bocsátaniuk. A területek átadásáról szerződéseket kell kötni. A szerződéskötési kötelezettség mindkét fél számára fennáll. A szükséges területet a szükséges időpontban és kellő nagyságban kell rendelkezésre bocsátani. Mindezt a szövetkezeti szerveknek és a kooperációs tanácsnak kell biztosítani. Amennyiben ez kivételes esetben nem sikerülne, úgy az állami döntőbiróság illetékes az eljárásra, hogy az üzemeket a szerződés megkötésére kötelezze.

8. A mezőgazdasági szövetkezetek és a szerződéskötések közötti szoros kapcsolat oly szempontból is döntően fontos, hogy az állattenyésztő szövetkezetekben keletkező szerves anyagokat a föld termőképességének fokozására és a földművelés céljaira felhasználni lehessen. A mintaalapszabályok itt is az állattenyésztő szövetkezetek és partnereik közötti szerződések megkötését szorgalmazza, amelyekben főleg a határidőket és az árakat kell szerződésileg megállapítani.

9. A mezőgazdasági termelés profilizálásával együtt kibővült a személyes földhasználat is. Kibővült a mezőgazdasági szövetkezet által művelt földek személyes hasznosításának lehetősége is. Ez a következőképpen történik:

1. a földterület személyes hasznosítása és az ezzel kapcsolatos állattartás által. A szemé-

lyes földhasználat és állattartás ama alapvető jogok, amelyeket a szövetkezeti parasztnak és munkásoknak a szövetkezetekben biztosítottak. Ezuton is támogatják a szövetkezeti parasztnak és munkások ösztönzését a mezőgazdasági termelés növelésére. Mindennemű gátoló tényezőt ki kell küszöbölni.

2. Támogatásban részesül a szövetkezetek által használt földnek lakásépítés céljára történő átengedése, a személyes földhasználat és a személyes tulajdon is. A mintaalapszabályok kötelezik a mezőgazdasági szövetkezeteket, hogy az egyéni lakásépítés megszervezésében közreműködjenek és azt támogassák. A szövetkezeti parasztnak és munkások jogot nyertek arra, hogy a szövetkezet támogassa őket és hogy megfelelő megállapodást kössenek. Saját otthon építéséhez nemcsak a mezőgazdaság, erdőgazdaság és állattenyésztésben dolgozó szövetkezeti tagok és munkások kaphatnak a mezőgazdasági szövetkezetektől földterületet, hanem a vidéken lakó más állampolgárok is. Ezáltal lényegesen kibővül a használatra jogosultak köre. Továbbá mód van arra is, hogy a mezőgazdaság, erdőgazdaság és élelmiszergazdaságok kooperatív szervei a mezőgazdasági szervezetekkel egyetértésben megkezdhetik saját otthonok építését anélkül, hogy leendő tulajdonosai ismertek volnának. Ezeket a saját otthonokat az építés folyamán vagy annak befejeztével a szövetkezetek vagy üzemek dolgozóinak kell eladni. Ezzel összefüggésben a használati jogot a földhasználathoz a szövetkezet elnöke utalja ki.

10. A növénytermesztő és állattenyésztő szövetkezetek alapításával, a szövetkezeti parasztok jogainak és kötelezettségeinek megvalósítása során, a földtulajdonból eredő különleges problémák merülnek fel. A szövetkezetbe bevitt földek tulnyomó részét a növénytermelő szövetkezetek használják. Viszont sok földtulajdonos állattenyésztő szövetkezetben dolgozik. A mintaalapszabályok szerint a keletkező problémákat mindkét szövetkezetnek együttesen kell megoldaniuk. Mindkét mezőgazdasági szövetkezet együttesen biztosítja a szövetkezeti parasztok földtulajdonból származó jogait és kötelezségeit. A bevitt és nyilvántartott földdel kapcsolatos jogokat és kötelezségeket az állattenyésztő szövetkezet tagjai számára együttesen szabályozza a növénytermelő szövetkezettel együttesen. A földjuttatást illető döntések felett a közgyűlés határoz.

Összefoglalva megállapítható:

- A specializálódás és a koncentráció törvényszerűen a mezőgazdasági földhasználat magasabbrendű társadalmasításához vezet. Jellemzi ezt a folyamatot a földhasználat állami irányításának kialakítása, főleg a gazdaságos földhasználatot illető követelmények pontos meghatározása a növény- és állattermelés differenciált feltételeinek megfelelően, végül ezek kialakítása mint a mezőgazdasági szövetkezet jogi kötelezségei.

- Jellemzi továbbá a mezőgazdasági szövetkezet fokozott felelőssége a földhasználat vonatkozásában, ami a szövetkezet földhasználati jogainak kialakításában jut kifejezésre;

- továbbá a szocialista mezőgazdasági üzemeinek növekvő együttműködése a földhasználat kialakításában és a megfelelő kooperációs és szövetkezeti vezetési formák kialakítása.

Jellemzi a szerződéses társulási viszonyok kiépítésének lehetősége.

- Jellemzi a szövetkezet által megművelt földek személyi használatának kiterjesztése és
- a földtulajdonból származó jogok további biztosítása.

1. sz. melléklet

Az MDK szocialista mezőgazdaságának szerkezete

/G. Grüneberg, Einheit, Berlin, 1979. 9-10 szám/

936 növénytermelő mezőgazdasági szövetkezet

62 növénytermelő állami gazdaság

161 kooperatív növénytermelő részleg

217 kertészeti termelő szövetkezet

2887 állattenyésztő mezőgazdasági szövetkezet

33 állattenyésztő állami gazdaság

318 vegyes szövetkezet, ill. közös állattenyésztő
egyesülés

32 állami iparszerű hizlaldai kombinát

Idetartoznak még a körzeti gépállomások, agrotechnikai építőüzemek, agrokémiai központok, talajjavító üzemek, szárító- és pelletázóberendezések.